

УДК

А.М.Михайлов, кандидат економічних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет; Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

За останні п'ять років аграрний сектор України перетворився в один із найбільш привабливих для інвесторів, і, за прогнозами експертів, цей процес буде продовжуватися. На разі, до 70 відсотків найбільших інвесторів, що працюють в аграрному секторі країни, готові збільшити обсяги інвестицій в наступному році, сподіваючись на позитивні зрушення в боротьбі з корупцією, правилах ведення аграрного бізнесу та його дерегуляції в Україні [1].

Аграрний сектор України відіграє все важливішу роль у забезпеченні продовольчої безпеки світу. На разі експорт сільськогосподарської продукції забезпечує більше третини валютних надходжень в країну. «Зараз Україна годує 140 млн. людей на планеті і у нас є всі можливості, щоб прогодувати майже півмільярда. До 2020 року плануємо збільшити експорт від 40 до 70 млн. тонн зернових», - повідомив Міністр Олексій Павленко [2]. Цільовим орієнтиром до 2020 р. заплановано збільшити обсяги виробництва валової продукції сільського господарства (у порівнянних цінах) в 1,3 рази, а експорту сільськогосподарської продукції і продовольства — на 3–4 % щороку [3].

Втім беззаперечним є те, що для реалізації цієї амбітної мети, окрім бажання, родючих земель, сприятливого клімату та кваліфікованих фахівців потрібні інвестиції. Тому уже сьогодні в Україні має бути опрацьовано новий підхід до аграрної політики, що забезпечувала б доступ до фінансових ресурсів усіх виробників сільськогосподарської продукції.

Що ж маємо в реальному житті? Незважаючи на певні політико-економічні виклики, що тривають в українському суспільстві, обсяг капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство за 6 міс. 2015р. у порівнянні з 2014 р. зріс на 825 млн. грн. і склав 9,4 млрд. грн., що надійшли від іноземних та вітчизняних інвесторів. Це на 9,6 відсотків більше, ніж за цей період 2014 р. Тобто, на тлі загальних негативних тенденцій в економіці України, на думку академіка Ю.О.Лупенко, інвестицій в АПК дещо збільшилися [4]. Серед іноземних інвесторів ЄБРР, що направив в аграрний сектор країни за останні п'ять років більше 1 мільярда доларів, в 2015 р. інвестував в сільське господарство України більше 330 млн. доларів. І за попередніми домовленостями, як зазначалося в інформаційному телевізійному повідомленні на каналі «5 канал» 26-27.01.2016 р., ЄБРР планує інвестувати в агропродовольчий сектор України в 2016 р. не менше 200 тис. дол..

Втім однозначно стверджувати, що іноземні інвестиції сприяють досягненню збалансованого соціально-економічному розвитку територій та є беззаперечним чинником розвитку продуктивних сил регіону, вважаємо неможливим. І для таких висновків є певні передумови.

По-перше, слід вказати на триваюче посилення диспропорцій в розвитку окремих галузей сільського господарства за умов залучення іноземних інвестицій. Тваринництво через тривалість окупності капіталу та несприятливу кон'юнктуру ринку на свою продукцію, зумовлену також і посиленням відкритості української економіки з 2008 р. завдяки набуття членства України в СОТ, що охарактеризувалося кількарізовим зростанням обсягів імпорту продукції тваринництва, не виступає привабливою галуззю сільського господарства для вітчизняного агробізнесу та для іноземного приватного капіталу. Тому вважаємо доцільним ще на етапі укладання інвестиційних угод використовувати важелі державного регулювання для зміщення уваги інвесторів до розвитку тваринництва та завдяки цьому забезпечення більш збалансованого розвитку сільських територій, сприяння зайнятості сільського населення та охорони навколишнього середовища. Світовий досвід та власні спостереження автора за розвитком аграрного сектору в країнах Східної та Центральної Європи підтверджують, що процеси іноземного інвестування в сільське господарство, зміна власників підприємств, що безперечно супроводжуються змінами в їх господарсько-фінансовій політиці, певним чином мають регламентуватися державою, місцевими та галузевими органами управління, що сприятиме своєчасному розв'язанню галузевих та регіональних структурних проблем.

По-друге, визначаючи певні пріоритети направлення інвестицій та водночас зважаючи на посилення значущості досягнення рівнозваженого розвитку регіонів для економіки країни в цілому, слід застосовувати розробку науково обґрунтованих інвестиційних програм, що мають базуватися на державному сприянні самоврядування громад та управління кожним регіоном, на чому наголошували вчені ще в 2002 р. [4]. Нехтування законами регіональної економіки спричиняє формування «замкнутого кола», сутність якого впливає із наслідків недофінансування окремих регіонів та відповідного спаду виробництва, що в свою чергу викликає зниження інвестиційних можливостей підприємств, галузей та держави в цілому.

По-третє, оцінюючи перспективи розвитку продуктивних сил та соціально-економічного розвитку сільських територій, слід опиратися на особливості складових елементів природно-ресурсного потенціалу визначеного регіону. І враховуючи останнє системно обирати пріоритетні галузі для інвестування. Такі інтегровані об'єднання, що формуються із взаємопов'язаних та взаємозалежних науково-дослідних та виробничих організацій на окреслених територіях, постають інноваційними структурами – кластерами чи технопарками, що можуть стати чинником економічного зростання регіону та його продуктивних сил.

По-четверте, ефективне функціонування підприємств з іноземними інвестиціями потребує ефективного менеджменту та кваліфікованого кадрового забезпечення. Такі підприємства здійснюють ґрунтовний відбір персоналу, пропонують дієву систему мотивації до праці, а головне, постійно та цілеспрямовано інвестують у навчання та підвищення кваліфікації, сприяючи зростанню людського капіталу сільських територій. Таким чином, з одного

боку, це позитивно впливає на розвиток продуктивних сил регіону, а з іншого боку, сформовані великотоварні аграрні формування з іноземними інвестиціями, що спеціалізуються переважним чином на вирощуванні продукції рослинництва, залишають без роботи сільських жителів, що були зайняті в тваринництві, м'яко кажучи, «нехтують» наявними трудовими ресурсами сільських територій, що і донині мали обмежені можливості працевлаштування через відсутність альтернативних джерел зайнятості.

Водночас для покращення фінансового стану сільськогосподарських підприємств з боку підсистеми фінансового державного регулювання запропоновано та впроваджено такий фінансовий інструмент, як страхування, перш за все, з метою захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників та забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві відповідно до Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [7]. Постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 року № 813 затверджено Порядок та умови надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій), яким передбачається: – надання сільгосптоваровиробникам із державного бюджету субсидій у формі компенсації до 50 % вартості страхового платежу; – пропорційність розподілу бюджетних коштів; – створення комісії Мінагрополітики для надання фінансової підтримки з державного бюджету [8].

Ще один інноваційний проект Міністерство аграрної політики та продовольства з метою поліпшення інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств різних форм та розмірів господарювання було запроваджено ще в 2014 р. в декількох областях України, суть якого полягає у застосуванні аграрних розписок як одного із фінансових інструментів. Є сподівання, що впровадження аграрних розписок може суттєво збільшити обсяг інвестицій і надати доступ до фінансів середнім і малим виробникам. Аграрії можуть отримати товарне або фінансове кредитування без залучення банківського сектору, а безпосередньо у постачальників матеріально-технічних ресурсів [9]. Оцінюючи нетривалий досвід застосування цього фінансового інструменту в системі інвестування сільгоспвиробників, на засіданні Комітету з аграрного права Всеукраїнської громадської організації «Асоціація правників України», яке відбулося 26 листопада 2015 р., О.Сидоренко зазначила, аграрні розписки можуть стати одним із інструментів кредитування, доступних для малих та середніх сільськогосподарських підприємств. Не зважаючи на усі законодавчі прогалини та брак досвіду у їх впровадженні, аграрні розписки мають «право на життя», але без системної державної підтримки цього процесу суттєвих результатів досягнути не вдасться.

Таким чином, інвестиції є важливим чинником запровадження інноваційних технологій, розвитку сільськогосподарського виробництва та формування високої конкурентоспроможності його продукції. Розвиток світогосподарських зв'язків України сприятиме інтеграційним процесам і в

аграрній сфері, що супроводжується злиттям та поглинанням агроформувань, підпорядкуванням їх виробничої діяльності короткостроковим потребам, зумовлених кон'юнктурою світового ринку. Тому вважаємо доцільним ще на етапі укладання інвестиційних угод, використовуючи важелі державного регулювання, керуватися потребами регіонів, громад щодо забезпечення збалансованого розвитку продуктивних сил регіону, сільської економіки, сільських територій, сприяння зайнятості сільського населення та охорони навколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Із виступів на VI Міжнародній конференції «Ведення агробізнесу в Україні: перспективи 2015 року», організованою асоціацією «Український клуб аграрного бізнесу». 4 грудня 2014 р., м. Київ.
2. Павленко О. Україна – ключовий гравець світової продовольчої безпеки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/19767>;
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року (З внесеними змінами і доповненнями НААН): [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uaan.gov.ua/sites/default/files/strateg_do_2020r.pdf. — 7.11.2013;
4. Кісіль М.І., Коденська М.Ю. Основні засади розробки регіональних інвестиційних програм в АПК //Збірник наукових праць Луганського НАУ. Серія Економічні науки. – Луганськ, 2002. - №14 (26). – Т.3. – С. 73-77.
6. Кластер дає шанс. – Урядовий кур'єр, 3 лютого, № 18. - 2009.
7. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» // Відомості Верховної Ради України. — 2012. — № 41. — С. 491;
8. Лемішко О.О. Стан та перспективи розвитку аграрного сектору України / О.О. Лемішко [Електронний ресурс]:- Режим доступу: <http://www.e-u.in.ua/journal/329.pdf>
9. Рутицька В. Аграрні розписки доступні не лише для малого і середнього фермера але і для великих агровиробників [Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://minagro.gov.ua/uk/node/19745>.